

LAPIS LYDIUS

PHILOSOPHIÆ PRACTICÆ;

SIVE

De

PRINCIPIIS REGULATIVIS

in Philosophiâ Practicâ ob-
servandis,

DISSERTATIO PHILOSOPHICA:

Quam

Amplissimæ Facult. Philosophicæ,
in Regiâ ad Auram Academiâ,
Permissu,

PRÆSIDE, 54

JOHAN Munster/

Philos. Pract. & Histor. Prof.
Celeberrimo,

Publicè ventilandam exhibet

Ad diem 29. Novemb. Anni MDCCII,

HENRICUS EMAN. REUZÉ

avast. 1118

Exc. Jo. WAL.

ater.

In

S.^M R.^M M.^M

MAXIMÆ FIDEI VIRO,

Reverendissimo in CHRISTO

Patri ac Domino,

DN. JOHANNI

GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI
Consummatissimo,

Dioeceseos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,

Acad. ibidem PRO. CANCELLARIO
Magnificentissimo,

Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDI
Gravissimo,

MÆCENATI ET PROMOTORI
meo Summo,

Humilimo observantiæ cultu æternum
suspiciendo & devenerando.

ANNOS ET PROSPERA QUÆVIS!

Musarum Commune DEUS, nostrique
Lycei
Gloria, da veniam celsum quod no-
men opellæ

Præfixum gerimus, tenui calamo properatæ :
Sæpè quidem dubiam traxit sententia mentem,
Hoc rude num specimẽ terre hæc insignia posset,
Mitior hinc animum vestri tamen aura favoris
Erexit, Iva usq; animum servare receptum,
Dicens: Immemorem num te decet esse favoris;
Scis etenim quantis domus est ditata parentis
Dotibus, à Magno quæ profluxere Patrono;
Gratia quanta tibi pariter provenit ab illo.
Annon te semper complexus amore paterno,
Hæc decet ingrata num cuncta recondere mentes
Hinc ergo primos fœtus Documentaque prima,
Parva licet fuerint Permagno Dedico Patri,
Ille suo faciat scriptum splendore coruscum.
Suscipe nunc igitur placida quod profero fronte,
Ulteriusque tuo complectere amore Clientem,
Qui calidis votis faustissima cuncta precatur,
Ducere dum vitam patiuntur fata, manetquæ:

REVERENDISS: V: PATERNITATIS

*Ad obsequia devotissi-
mus clientulus*

Hen: Reuter.

Viris pl. Reverendis Clariss.

MAG. ELIÆ WOIVALENIO,
Pastori in Särmdti longè dignissimo, nec
non districtus adjacentis Præposito gra-
vissimo, Patrono omni obsecrantia acatam
honorando.

DN. JOHANNI GäßMan/
Ecclesiarum Hauhoëntium Pastori & Præ-
posito laudatissimo, Evergetæ nunquam non
honorando,

DN. JACOBO LefMan/
Pastori in Nystad dignissimo, Avunculi
loco reverenter semper colendo.

DN. GEORGIO SärpMan/
Pastori in Keuru laudatissimo, Evergetæ
Patruï loco humilimis obsequiis vene-
rando.

DM. PETRO Forsteen/ in supe-
riori Särmdti Territorio Redituum exactori
spectatissimo, Fautori multum honorando.

PATRONIS, PATRI, PROMOTO
multos & feli

*Hasquè primitias studiorum suorum in perpe-
monumentum, humiliter &*

Autor &

Rever. Spectatissimisq̄,

DN. ABRAHAMO JUSLENIO,
Pastori Ecclesiarum quæ in Somero DEO
colliguntur vigilantissimo, & vicinarum
Eccl. Præposito accuratissimo, Patrono meo
summa animi rever. ætæternum prosequendo.

DN. EMANUELI Reuter/
Pastori in Nattula meritissimo vigilantissi-
moquæ, Patri suo benignissimo, filiali cultu
æternum suspiciendo.

DN. SIMONI WACCENIO,
Pastori Maskeönsium solertissimo, Fautori
& Benefactori sincerâ mente ætatem de-
venerando.

DN. ANDREÆ Berg/ per Dyna-
stiam Tawastensem Commillario prudentis-
simo, Fautori & Evergetæ indubitatissimo.

DN. ISAACO Bäck/ antehac
Arendatori perindustrio, Affini & Benefa-
ctori amantissimo.

RIBUS & EVERGETIS Optimis,
ces vovet annos!

*tue filialis o' servitiæ & debite gratitudinis
officiosè dat, dicat, dedicat;*

Respondens.

IN LAPIDEM LYDIUM,

Sive Dissertationem,

DE PRINCIPIIS PRACTICIS REGULATIVIS,

Modestia vite & Eruditione conspicui

JUVENIS,

DN. HENRICI REUTER

Pastoris de Ecclesiis Christi benè me-
riti, optimæ spei Filii, amici ac
Commilitis sui sincerè
dilecti:

Lydus iste Lapis, quo oracula practica
Reuter

*Principit ut normâ, ritè probare cupis,
Ingenium moresque tuos castosque la-
bores*

*Urgeat, ut citius Turba novena probet,
Et tibi deproperent ea reddere premia,
sacris*

Ufibus ut patriis irradiare queas.

subitò sed gratulabundus
scripsit

JOHANNES FLACHSENIUS,
S.S.Th.D. & Prof. Primarius

ΕΙΣΟΔΟΣ.

In frontispicio hujus
dissertationis, vel
maximè operæ pre-
tium duximus, de
ejusdem inscriptio-

ne, B. L. pauca præfari: Siquidem
primâ fronte, vel saltem accuratio-
ris judicii lance, rem non pensitan-
ti, titulus discursui appositus, â
materiâ heic tractandâ videtur ferè
esse alienus: Novimus quidem titu-
lum (tanquã â tuendo dictum, quod
Auctorem suum tueatur, ac vin-
dicer) vel libri cujusdam, vel operis,
vel statuæ, vel sepulchri, vel voti,
aut cujuscunque demum materiæ,
inscriptionem dici, at nec ignora-
mus hanc modo propriè, perspicuè
& clarè, absque verbis quibusdam

A

fi-

figuratis; modo metaphoricè ac per translationem, sivè necessitatis, sivè etiam ornatus gratia exhiberi. Quo observato, facile unicuique apparet, nos signo LAPIDIS LYDII, nequaquam proriè hic intelligere lapidem illum Mæonium, sivè Heraclium, (quem ab Heracliâ civitate LYDIÆ potius, quam ab Hercule sic dictum malunt eruditi, Svetice eni Probeersten) cujus attritu aurum & argentum, cujusmodi sit indolis & puritatis, artifices explorant; Verum sensu utimur Metaphorico & figurato, unde commodè hæc suâ velut sponte fluit notatio: Quod LAPIS LYDIUS Philosophiæ Practicæ nil aliud sit, quam doctrina de Principiis regulativis in Practicis observandis. Voces autem, cum LAPIDIS, tum LYDII, separatim sumtæ, in *paræmiis* & *proverbis*, nigro quodam interpretationis calculo, licet plerumque notentur, propter materiæ tamen præ-

sen-

3
sentis conditionem per translationem, quâ ad mentem Rhetoricorum, verbi â propriâ significatione ad impropriam, propter rerum significatarum similitudinem, apta fit accommodatio, ad mitiorem restringuntur significatum; Nimirum, ut ad Lapidem quem vocamus Lydium, in visceribus terræ, â naturâ productum, & inde iu lucem, opera artificum extractum, auri nobilitas argentiquè decus probatur, sic ad solidam principiorum quorundam normam, regulam atque Cynosuram, universa conclusionum veritas, in Philosophia Practica scilicet occurrentium, erit examinanda.

MEMBRUM PRIMUM,

§. I.

Antequam verò, ad ipsa Philosophiæ Practicæ regulativa Principia, nos accingamus, non omnibus fore rem ingratham sperare

licebit. si generalem Philosophiæ Practicæ descriptionem breviter indigitaverimus; Eam verò pro sensu nunc latiori nunc strictiori, variè designari, quis inficias ibit; undè aliis πολιτικῆ, aliis Activa, aliis Moralis, aliis Operativa, aliis deniq; Administrativa, frequentissimè audit: Ne vero inter ambiguas has variarum acceptionum syrteis, incerti fluctuemur, placet eorum sententia, qui Philosophiam Practicam per Prudentiam definiendam volunt, *que facultatem animæ rationalis, appetitivam & sociabilem ejusq; actiones liberas, secundum legem tam æternam quàm naturalem normam, rectè rationis judiciũ atq; experientiam veram, ordinate dirigit, ut beatitudo moralis, felicitas quæ civilis quatenus in hac infirmitate fieri potest, obtineri queat.*

§. II.

Genus hujus definitionis est Prudentia, quæ (definiente Aristoteley) est

est virtus seu habitus practicus cum
 recta ratione activus; siquidem Phi-
 losophia Practica non in nuda con-
 templatione, (sic enim non πράξις
 verum θεωρίας nomine venire de-
 beret) sed in operatione, unde à qui-
 busdam operativa audit, acquiescit;
 si vero systematicè, non quatenus
 in mente est hominis practici, sed
 quatenus præceptis concinnata est
 in libro, considerare eam aliquis vo-
 luerit, non negabimus artem nomina-
 ri: Cum autem prudentia optimè re-
 spondeat subjecto, objecto & fini,
 genus utique legitimum Philoso-
 phiæ Practicæ constituit. Diffe-
 rentia propria & essentialis sumta
 est ab objecto, causa efficiente, for-
 ma & fine. Objectum autem Phi-
 losophiæ Practicæ est duplex, remo-
 tum & propinquum; remotum est fa-
 cultas animæ rationalis appetitiva &
 sociabilis; Proximum sunt actiones
 liberæ, & quidem humanæ, quate-
 nus

nus ad honestatis normam conformandæ & ad felicitatem civilem dirigendæ: Hæc autem Philosophiæ Practicæ esse objecta statuimus, suffulti rationibus, sumtis à naturâ & conditione objecti: 1. Quia nullum Objectû ingreditur constitutionem ejus, cujus est objectum; 2. Non potest nec debet inesse ei scientiæ, in qua est objectum, sed extra illud esse & existere; 3. Radix sit oportet, è quâ omnia ea, quæ in eâ tractantur disciplinâ, scatent, oriuntur atque proveniunt. Hæc autem singula facultati animæ rationalis appetitivæ & sociabili, indeque profluentibus actionibus liberis competunt. Causa efficiens & quidem Principalis Philosophiæ Practicæ in definitione est Lex Æterna, minus autem Principalis, Lex Naturæ, Recta Ratio & Experientia. Norma enim normans, Lex scilicet Æterna & ἀρχέτυπος, hominem ad obti-
 nen-

7
nendam & consecrandam beatitudi-
nem moralem atque felicitatem ci-
vilem invitat & requirit, quod idem
lex insita mandat, recta ratio di-
ctat, & experientia quasi in ma-
num tradit. Hæc igitur sunt Prin-
cipia illa Regulativa Philosophiæ
Practicæ, quæ instar cynosuræ, in
controversiis Practicis decidendis
sunt rectissimæ, ne turpia pro ho-
nestis, ficta pro veris, vitia pro virtu-
tibus habeantur. Forma, vero, in
ipsa humanarum actionum dire-
ctione & summi boni applicatione
consistit; Finis denique Philosophiæ
Practicæ est summum bonum Pra-
cticum, utque homo ad istiusmodi
beatitudinem moralem consequen-
dam atque felicitatem civilem ob-
tinendam, aptus idoneusque redda-
tur; Qui tamen finis se superiorem,
finem, scilicet, ultimum, gloriam
DEI, præsupponit. Tantum de De-
finitione, sequitur Divisio.

§. III.

Scriptores autem hic in variâ abe-
 runt sententiarum divortiâ, solent
 namque variè Philosophiam Practi-
 cam dividere; quidam Institutioni
 Ethicæ, Politicæ & Oeconomicae,
Regnativam istam, in sacro Imperan-
 tium pectore delitescentem *Pruden-*
tiam, & illam, belligerandi arte seu
 militari scientiâ superbientem *Po-*
lemicam, tum etiam exquisitas pe-
 regrinandi rationes prudenter tra-
 dentem *Apodemiam*, denique tem-
 poris illam testem quoque seu vetu-
 statis nunciam *Historiam* addunt atq;
 attexunt. Nos, vero, ad mentem
 saniorum, *scilicet* quidem seu *essentiam*
 esse Philosophiæ Practicæ unicam
 tenemus, ita tamen ut eam in tres
 commodè dividere possimus partes;
 non quidem *realiter*, sed *modaliter* di-
 stinctas, id est, non tanquam spe-
 cies ejusdem generis, realiter atque
 essentialiter inter se discretas, sed ut
 partes ad totius Philosophiæ Pra-
 cti-

Eticæ integritatē perficiendam unanimiter concurrentes. Illud, autem, dum statuimus, nemo ab aliorum doctissimorum virorum sententia, nos discessisse existimet, qui *in* *re* *Bis* loquendo, Philosophiam Practicam essentialiter in duas partes, generalem scil: seu absolutam, & Specialem seu relatam secant. Etenim hæ divisiones sibi invicem non contrariantur; Perinde itaque fuerit utramlibet earum usurpare volueris, quia diversitas vocum non tollit æquipollentiam sensus.

MEMBRUM SECUNDUM,

§. IV.

Postquam itaque Philosophiæ Practicæ amplitudinē diffusissimam, sic paucissimis pro modulo ingenii delineavimus, & quot genuinis illa absolvatur partibus, quam brevissimè exposuimus, instituti nos monet ratio, ut intra propositi discursus

sus limites maneamus, ne extra o-
 leas vagari videamur; Imprimis
 tamen, ut ad generalem horum
 principiorum cognitionem, & ad
 destinatum scopum eo felicius
 perveniamus, quantâ fieri potest
 brevitate, Philosophiæ in unversum
 principia, quotuplicia fuerint, si-
 gnificare debemus: Sunt autem illa
 duplicia, quia ipsius hominis, quoad
 diversos ipsiusmet perficiendi mo-
 dos, duplex institui potest respectus,
 Unus, quo se ad ens illud eminent-
 tissimum, videlicet, DEUM, benefi-
 cio mentis contemplationibus oc-
 cupatæ, altius librat; Adeoque ipsâ
 rerum speculatione, in hoc univer-
 so existentium, se illi, κατὰ τὸ δυνα-
 τὸν similem reddere, studiosè allabo-
 rat. Alter, quo is idem homo, non
 ut animal aliquod solivagum, sed
 ut consociationi aliorum destina-
 tum, & omninò rationale, in hujus
 terrarum orbis lucem, se progna-
 tum

tum esse sentit, unde intelligit sese facultate loquendi, ideo dotatum, ut gravitate sermonis conversationem condiat, manuum beneficio injurias arceat, operique incumbat, & quod maximum est, rationis practicæ dominio, ut tærnium inordinato suo appetitui injiciat, affectus gubernet, cupiditates moderetur, ne ferino efferati more, sibi invicem noceant mortales, sed honestâ virtutum æmulatione, societatem colant. Sicut ergo, duplicibus his operationibus, nobilior illa nostri excellit portio; speculativis videlicet partim, partim verò appetitivis & Activis, ita quoque illa ipsa in sui medelam, perfectionē & normam, geminis indiget habitibus, quorum alius inteilectui, alius voluntati inservit; Hæ enim primariæ & propriæ potentiæ animæ rationalis sunt, quarum iterum habitus ex diversis cum oriantur seminibus, alia con-

templativâ ex Theoreticâ, aliâ denique activâ ex practicâ operandi ratione, salutantur.

§. V.

Missis Theoreticis, ut pede, in nobilissimâ hac materiâ possimus progredi inoffenso, Principiorum Philosophiæ Practicæ regulativorum requisita, jam porrò nobis erunt cognoscenda. Variæ autem eorum ab eruditis constituuntur affectiones, quarum omnium enumerationi, si tempus impenderemus, vix his paucissimis, coarctari possent pagellis; quas tamen brevitati litantes, ad tres præcipuas maximequè proprias reduci posse putamus; Erunt namque (a) Principia illa prorsus necessaria, & ejus indolis, ut omnia Philosophiæ Practicæ dogmata & conclusiones inde, ita in fieri & cognoscendo dependeant, ut ultima harum ratio,
in-

interior veritas & constans certitudo, necessariò ab iis, non verò aliundè petatur. (β) Decor eorundem Principiorum nativus perspicuitasquè erit clara, cujus auxilio & ope mens nostra, in positis à nobis principiis sponte acquiescat, nec ulteriori eorundem, vel probatione indigeat, vel illustrationem requirat majorem. Quibus duabus subjungimus (γ) *πεπονημένον* & requisitum sufficientiæ, cujus intuitu multifaria illa, ne dicam infinita, per universum Philosophiæ Practicæ regnum occurrentia, & ferè dispersa doctrinarum monumenta, ceu ex ditissimo quodam principiorum gazophylacio affluentius hauriri, copiosissimequè derivari possunt, cum aliàs ne Principiorum, multo minus Regulativorum magnifico nomine queant honestari. Hisce sic leviter adumbratis, dictorum à nobis brevissima, ad præsens

negotium pertinens nunc fiat applicatio: Videlicet in Legem Naturæ, Rectam Rationem, Experientiam & Sacram paginam, sicut illa ipsa enumerata omnia, directè & propriè quadrant requisita, sic etiam illa, pro limpidissimis fontibus & pro exquisitissimis regulis, imò pro pretiosissimo, Philosophiæ Practicæ lapide Lydio, debent agnosci.

§. VI.

Anteqvam autem ad hosce veros Philosophiæ Practicæ fontes pluribus rimandos fiat accessus, haut inconsultum erit, adulterinos quosdam rivulos, falsas principiorum trahentes undas, penitus obstruere: Sunt enim quidam, qui certitudinem principiorum Philosophiæ Practicæ regulativorum veram, liberæ uniuscujusque voluntati, deferendam dicunt; nescio tamen, an non tam debilis principii nominatio,

natio, (si modo principii appellatione ornari queat) simul ejus sit refutatio. Quid enim? an quidquam necessarii, perspicui, certi & veri, sibi Philofophia Practica, promittere potest? ubi entia moralia, negotia civilia, & domesticæ artes, ad brutam voluntatem & appetitum quendam cœcum, ad merum beneplacitum humanum, jam huc, jam illuc flexile, essent dirigendæ. Sic certè, proborum sæpius periclitaretur innocentia, omnis virtutum defloresceret honos, ast vitia atque scelera triumpharent, vel ad minimum hæc ipsa fucata, & honestatis atque justitiæ specie depicta, incautos fallerent atque obruerent. Falluntur pariter illi, qui immodico sui deliniti amore, omnem justitiæ, omnemq; honesti ac æqui sanctitatem, adeoq; & universam Philofophiæ Practicæ compagem, infirmo utilitatis superædificant fulcro,
 cum

cum hac ratione pessimi quique mortalium ferocientibus abrepti affectibus, & honestè & justè agere videri volunt, dum sibi suisque, sollicitè inserviunt commodis; Certè, inquam, non minus hac ratione, vel excularet honestas, vel civitatum fastigia corruerent, vel familiarum privatarum postes nutarent, si pro ut quemq; sua utilitas traheret, & virtutes spernere, & fidem frangere, & à pactis resilire, promiscuè liceret. Hic autem instabit aliquis nobisque oggeret, non de *apparenter*, sed *verè utili*, quod ab honestate nunquam separatur, sententiam hanc esse explicandam; verum ne sic quidem utilitas, est mensura honesti & justii, quæ Philosophiæ Practicæ non obscurè absolvunt essentiam, nisi quis utili honestum & justum velit submittere, & hæc vicissim non alia causa, nisi propter connexum usum, minus rectè dicat

el-

esse expetenda. Errant denique illi, qui societates civiles, Philosophiæ Practicæ principium regulativum unicum esse tradunt, quandoquidem in iis non rarò, & Legibus Naturæ, & Rectæ Rationi, & Experientiæ veræ, imò (quod magis est) decretis divinis apertè contraria sæpius exercentur. Manet quoque certum, societatem civilem, gubernatam ratione, non nisi officia cum aliis hominibus fideliter recipianda, vel urgerè vel exhibere, adeoque ad solam, præcipuè spectare Politicam; idcirco, huic fundamento, utpote nimis angusto, augustū Philosophiæ Practicæ non superstruimus palatium. Hisce in genere, de Principiis Regulativis prælibaris, jam ratio instituti requirit, ut speciètim, de iisdem agamus, in quo occupabitur,

MEMBRUM TERTIUM.

§. VII.

Regulativa illa, quæ nominamus Principia, ex quibus tanquam oceano, consequentiæ Practicæ ceu Principiata, partim imediatè partim mediatè fluunt, quaternario commodissimè numero, uti supra dictum est, comprehendi putamus; ita ut Primū, sibi vendicet locum jus Naturale, quod singulorum mentibus altissimè impressum, per manifestos sese exerit effectus. Secundum sit, Rectæ Rationis iudicium, lumine Principiorum Practicorum irradiatum. Tertium, Magistra rerum Experientia. Quartum autem, reliquis, si vè obscuratis, si vè indubium revocatis, erit norma normarum certissima, Scriptura Sacra: scilicet, quod insita Lex mandat, quod Ratio dicitur, Experientia confirmat, & Scriptura Sacra imperat, id instar
lapi-

Lapidis Lydii, conclusiones habebunt Practicæ, hoc filum Thesei certissimum, in controversiis Practicis, solidè decidendis.

§. VIII.

Quod autem Jus Naturæ omnium præcordiis altissimè sit inscriptum, non solum Scripturæ Divinæ sanctissima autoritas, sed & plurima aliunde deducta rationum pondera, probant atque evincunt. Præcipuè luculentum in hoc negotio exhibet testimoniū, tam divinitatis, quam conditionis nostræ, diligens pensatio: In priori siquidem (ut loquitur beatus Johannes Schefferus) occurrit providentia Divina, cui certè rationem, naturali judicio & voluntatis libertate ornatam dari repugnat, certam interim regulam, ad cujus rectitudinem, operationes dictæ rationis, essent dedolandæ, nullibi concedi. Occurrit pariter

justitia divina, quæ pro eminenti
 sua qua pollet sanctitate, nec pot-
 est, nec vult, actiones quasdam pro-
 bare, vel alias iterum repudiare,
 improbitati irasci, enormesque de-
 bito afficere supplicio, imò, sensum
 quoque indignationis illius, impro-
 bationisque liberæ, mentibus humanis
 sufficienter indere, quin & hanc
 mentem quoque munierit norma:
 Hoc enim ni faceret, quid esset a-
 liud, quam de industria agere (quod
 impium dictu) ut licet homo velit,
 improbationem odiosam iramque
 fugere, propter defectum tamen non
 posset regulæ. Quod posterius ad-
 tinet, humanæ naturæ dum insti-
 tuitur consideratio, occurrit primò
 innatæ cujusdam regulæ sensus cla-
 rissimus, quem vehementer pro-
 dunt, conscientia stimuli, in homi-
 nibus etiam sceleratissimis, quam-
 vis eorundem natales & principia
 semper opprimere velint atque stu-
 deant:

deant: quod sanè non fieret, si vel totaliter talis, denegaretur norma, vel ab opinione instabili temerè provenirent. Deniquè consensus omnium ferè gentium imprimis verò moratorum, haud parum facit ad probationem, vel improbationem eorum, quæ huic intrinsecæ conveniunt regulæ, quævè longius ab eodem digrediuntur; Nec certè esset unanimis adeo in re præsentis omnium concordia, nisi ab ingenito quodam, cunctisque communi, propullularet principio: Hoc autem principium est illud, quod Legem & jus Naturæ, nominare solemus; Idque sic dictum, vel à naturâ sui objecti & actus, vel ab authore DEO, quem veteres olim Naturam adpellarunt, vel quod optimè conveniat humanæ naturæ, vel deniquè potius eò, quod in primo nativitatis puncto, cordibus humanis est per naturam intimè in sculptum, ad discerendum

dum honestum à turpi, illud jubens
assiduè, hoc vetans severè.

§. IX.

Paucissimis sic exposuimus, ratio-
nes præcipuas, veræ & realis exi-
stentiæ, Legis hujus innatæ: Jam
quod eadem sit genuina, disciplina-
rum practicarum essendi & cogno-
scendi norma, domonstrare debe-
mus; id autem ab effectu ipso, seu
officiis illis (quæ ceu consecutiva,
à Principiis Practicis virtualiter,
profluentia, universa Philosophia
Practica considerat) probasse suf-
ficient, unde è tribus hisce Princi-
piis, *DEUS est colendus, honestè est ut-
vendum, societas est ineunda,* tanquam
principalioribus, exturgunt triplici
quoque differentia constantes Pra-
cticæ conclusiones, quarum concer-
nunt aliæ, præstationem officiorum
hominis cujusvis, respectu suimet
ipsius, aliæ actiones, quarum exhi-
bitione commodum & utilitas re-
dun-

dundat ad proximum, tam extra
 com̄unis societatis pot̄ceria, quam
 quotidianâ familiaritate & tugurio,
 iisdem nobiscum utentem. Hæc
 singula curiosè indagat & comple-
 ctitur Philosophia Practica, in-
 culcante eadem Lege Naturæ, quæ
 propositiones continet, ratione ob-
 jecti partim divinas, partim huma-
 nas, alias affirmativas, alias nega-
 tivas, præceptivas pariter, nec non
 concessivas, easque omnes, vel pror-
 sus indemonstrabiles, ac per se no-
 tas, ad quas pertinent Principia,
 cum primo prima, tum secundo
 prima, vel non nisi per demonstra-
 tionem qualemcunq̄, ex aliis pro-
 positionibus evidenter notis, tam
 remotè, quam proximè, vario modo
 cognoscibiles.

§. X.

Jam ad alterum Philosophiæ Pra-
 cticæ Principium normativum,
 re-

Rectam, puta, Rationem, faciemus
 accessum, cujus essentiam, post de-
 plorandum primorum parentum
 lapsum, non tantum in spirituali-
 bus, sed & in civilibus miserè esse
 luxatam (adeò ut de ejus existentia
 non immeritò dubitare liceret) Sa-
 cri pandectæ & interpretes Oracu-
 lorum divinorum dictitant. Negari
 tamen haut potest, gentiliū plurimos,
 peculiari revelatione divina desti-
 tutos, & spiritus S. gratia carentes,
 de honestatis atqve Supremi Numi-
 nis cultu, de virtutum studio, &
 quæ sunt alia, indubia Rectæ Ratio-
 nis specimina dedisse, rectè de iis
 ac scitè judicando: Cæterùm, dum
 Rectam Rationem Philosophiæ Pra-
 cticæ Normativum esse Principium
 contendimus, non est quod existi-
 met quisquam, eo ipso, vel ipsum
 intellectum seu ratiocinandi facul-
 tatem, aut animam rationalem, cu-
 jus facilis est lapsus, nos intelligere
 velle:

velle: Verum, *rectâ ratione* intende-
 re rectum intellectus naturale ju-
 dicium, circa honestatem, actiones-
 què civiles, ex principiis naturâ notis,
 legitimè extractum; Judicium autē
 intellectus humani, circa legem quâ
 maximè cū versetur naturæ; utiq; &
 illud, in ejus notitia indies perficitur,
 adeo ut maxima ejus rectitudo inde
 resultet. Hoc tamen intellect⁹ judiciū,
 non semper & infallibiliter est verū,
 nam ejus in errores lapsus, ut facilis,
 ita quotidianis exemplis omnibus est
 notissimus. Ut autem Rectæ Ratio-
 nis nomen mereatur, non modo sibi
 ab intempestivis caveat judiciis, sed
 etiam videat, ut secundū unius cujus-
 què rei veritatē strictissimè judicet;
 sicut enim, vel gravior, vel levior er-
 ror, ex disconvenientiâ judicii cum
 objecto, enascitur, ita ex ejusdem
 cum hocce conformitate, summa
 oritur rectitudo. Hæc conformitas,
 aliis non acquiritur adminiculis,
 D quam

quam præceptione intelligibilium distinctâ & clarâ, ad quam vicissim est absolute necessaria, accurata, simplicium terminorum cognitio, fidelis eorundem inter se collatio, ut & ad propositionem quandam præclare constituendam, apta & ordinata dispositio. Hinc Ratio, quæ disjungenda atque separanda veniunt, non conjungat, nec semel positæ conclusioni, nisi consideratis prius (quantum fieri possit) probè circumstantiis, temerè assentiatur, quæ tantò debent diligentius extendi, quantò notius est, diversissimis modis veritatem propositionis læpius variare. Hisce observatis, facilimum erit ad leges naturæ generales, speciales vitæ humanæ accommodare actus, quorum omnis rectitudo, ex convenientiâ cum lege, maximè erit æstimandâ, nam & in ipsis Legibus naturæ, intellectum ipsum quoque ultimò oportet subsistere.

§. XI.

Experientiam veram, tertium Philosophiæ Practicæ Principium esse affirmavimus Regulativum, & id quidem, secuti viros doctissimos, qui, prudentiam omnium rerum moralium & civilium, ab Experienciâ, maximâ ex parte, non solum progigni, sed & ad hanc ceu cynosuram, exigi quandoque debere affirmant; Etenim, ut alios taceam, eruditissimus ille Justus Lipsius ἐμπειρίαν ex visu & tractatu, imo ex auditu & lectu conflare prudentissimè judicat; sanè usus certissim⁹ est doctor, alios magistros longissimè exsuperans, imò is optimo, gloriari potest jure, cū Poëta;

Νοέω καὶ ὀίδα ἕκαστα,

ἔσθ' λά τε καὶ τὰ κέρηα,

Novi Et scio singillatim,

quæ bona quæ mala sunt.

Sed nec ab hilce Doctissimus ille abludit Bœclerus, ubi ex Carolo infert Pascasio, Civilem scientiam

tribus censerī, *cognitione* videlicet *Juris*, *peritiâ Historiarum*, & *solidâ Elo-*
quentiâ, subjungens postea, paucis
interjectis, *experiendo scire, esse potissi-*
imum dicendi genus. Cæterū notitia illa
Empirica seu *experimentalis*, cum alia
sit certa, indubia & constans, alia fal-
lax, erronea & ficta, alia propria,
dñi quis per sua ipsius deficit aut pro-
ficit pericula, alia aliena, dum per re-
mota aliorum instruimur exempla,
promiscuè certè ab eâ, & universali-
ter, omnium practitorum fidem, &
salutem præcipuam pendere, ne-
quaquam adstruimus: sufficit, quod
ἐμπειρία firma, præcepta specialia à
generalibus orta, ab eventu validè
confirmet, colligendo, ut rem exem-
plo illustrem, quod hic bonus, pius &
probus, ob virtutē, pervenerit ad di-
gnitates, honores & gloriam; ille
vero malus, calumniator & perjurus,
ob nefandas actiones, ad patibulū, i-
gnominiam & miseriam summam.

§. XII.

Hactenus tria Philosophiæ Pra-
 cticæ Regulativa Principia pro
 modulo ingenii brevissimè dedimus
 exposita, jam ad quartum, quod
 Scriptura Sacra constituit, movemus
 gradum, qua fieri potest brevitate
 declarandum; Quod cum recentio-
 res Philosophi negent, nos vero o-
 ptimo statuimus consilio, dummo-
 do odiosa illa errorum genetrix
 absit confusio, quâ ab imperitis, inter
 Philosophiæ partes, videtur referri:
 Nam moralis doctrina, quam Re-
 cta Ratio (quæ ipsa vox & lex DEI
 in mentibus est) omnibus indica-
 vit, per talia explicatur lumina; ut
 nesciri ista à Practico erudito, sine
 gravissimo incommodo nequeant.
 Nequè enormis quædam hic metu-
 enda *μετάβασις*, quam non evitant,
 qui omnia in cumulum, ceu indi-
 gestam molem conjiciunt; scilicet,
 est Sacra Pagina inexhaustus ille oce-
 anus

anus, ex cujus profundo, per va-
 rios meatus, non solum dulcissimi
 fidei ebulliunt liquores, sed etiam
 saluberrima cujusque scientiæ, sapi-
 entia, prudentiæ & artis petas do-
 gmata, Πᾶσα γὰρ γραφή, θεόπνευστος, ἢ
 ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγ-
 χον, πρὸς ἐπαινόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν
 ἐν δικαιοσύνῃ inquit Apostolus. Ac-
 cedat proindè sacratissimos illos Sa-
 crorum Bibliorum fontes, morum &
 virtutum sedulus lector, & inve-
 niet ibidem tot divina honestatis
 ac pietatis præcepta, quot literas &
 apices: Accedat Politicus, & prima-
 riam societatum originem, imperi-
 orum ortum, progressum & ca-
 sum, Imperatorum Regumquæ tata,
 Majestatis jura, imo quidquid ad
 debita subditorum officia pertinere
 queunt, hic discet atq; cognoscat.
 Accedat deniq; curiosus Oecono-
 mus & redibit indè quam maximè
 probus, utilissimis scilicet præce-
 ptio.

ptionibus, quæ patrem familias frugi decorare valent, onustus: Unde facile unicuique dispalescit, Scripturæ Sacræ sanctissimum oraculum quam maximè fore Regulativum, Philosophiæ Practicæ Principium; Verùm, cum partim instituti brevitatis, partim ingenii tenuitas, filii disputationis hic præscindere jubent, Tuam imprimis B. L. quæ par est animi modestiâ, candidam opperiri censuram.

GLORIA SIT PATRI, NATO SIT
 GLORIA, SANCTO
 GLORIA SPIRITUI, TRIADI SIT
 GLORIA SACRÆ!

Deo

De
Lydio Philosophiæ Practicæ Lapide
Dum

Dissertationem proprio Marte con-
textam masculè defenderet

JUVENIS

*Literarum morumque harmoniâ conspi-
cuis, Consanguineus & amicus
perdilectus.*

HENRICUS E. REUTER.

Sciturus normam, praxin pariterque
Sophia,
Pervolvat scriptum, Reuter amate
tuum.

*Hinc didicisse patet vigilem te scripta so-
phorum;*

*Ex illis mustum dulce tulisse tibi;
Omnipotens igitur Cælo pater almus ab
alto,*

*Ipse tuis, voveo, provideat studiis;
Augeat & musas, benedicens flamine sacro,
Quo possis Patriæ, commoda multa dare,
Felix & Sospes vidas in Nestoris annos,
Longævis tandem Cœlica regna petas.*

DAN: R003

Sat. Fin.

Egregias Reuter dum monstras Pal-
ladis artes

Entibicognatus frater amansq; venit,
Pectore qui calido gratatur vota parentum
Non vana, at Musis perge favere tuis.
Gaudent Castalides gaudetque Tavastia
nostra,

Hinc tibi & Astripotens gaudia grata
ferat.

AND: ROOS.

S. Finno.

Eidem per Αάγρ.

Literulis. Utere. Hinc. Serta. Manent.

Ubera qui juxit lactantis casta Mi-
nerva,

Hunc sophiam sanam quis didicisse
neget?

Literulis diva, Reuter /acrassè Minerva

Hoc monstrat specimen pectora per-
spicuum,

Te verum sophia lapidem fixisse bonarumq;
Artium in Astrigero Numine ritè probat.

Utere pro porro studiis Heliconi adum usq;

Hinc olim cingent laurea lerta caput;

Lau-

*Laurea ferta Manent manet Et Te Glo-
ria magna,
A patria, patribus grande lenimen erit.
Pergito sic igitur cursu contingere fausto,
Ardua quaequè, brevi perficiendo scopum.*

*Applausit cognato
gratulabundus*

JOH. BAC.

Tab.

*Culmina dum satagis Reuter conscen-
dere Pindi*

*Monstrando specimen de Sophia lapide,
Pieridum celebris concurrat nempe co-
rollam*

*Impositura cohors, claraque ferta tibi,
Propositum velit ipse DEUS perducere
faustè*

*Optatum ad finem, quod mea vota
petunt.*

*Vive diu Patria felix charoque Parenti,
Annorum capias caelica castra satur!*

AND: Aspegreen.

S. F.

